ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Elišky Cihlářové a soudců JUDr. Karla Šimky a JUDr. Jaroslava Hubáčka v právní věci žalobce: **P. Č.**, proti žalovanému: **předseda Krajského soudu v Českých Budějovicích**, se sídlem Zátkovo nábřeží 2, České Budějovice, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 2. 2012, č. j. 10 Na 972/2011 - 10,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Krajský soud v Českých Budějovicích usnesením ze dne 24. 2. 2012, č. j. 10 Na 972/2011 - 10, zamítl žádost žalobce (dále jen „stěžovatel“) o osvobození od soudních poplatků za řízení o žalobě, když dospěl k závěru, že stěžovatel nesplňuje podmínky pro osvobození od soudního poplatku.

Proti tomuto usnesení podal stěžovatel v zákonné lhůtě kasační stížností, v níž namítal, že krajský soud uvažuje o žalobě jako o stížnosti a zároveň jako o sporu. Na č.l. 7 soudního spisu krajský soud právní věc označil jako nejasné podání, nicméně neprovedl úkony podle ust. § 37 správního řádu. Navíc uvádí stěžovatele v omyl, že návrh na zahájení řízení má datum 15. 9. Dále stěžovatel namítal, že mu byla zaslána stará verze formuláře, a to navíc bez odůvodnění. Krajský soud nezdůvodnil opodstatněnost jeho zaslání a nevysvětlil, které rozhodné skutečnosti nejsou patrné ze žádosti o osvobození a že formulář není jediným způsobem doložení majetkových poměrů. Zdůvodněním postupu krajského soudu přitom nemůže být to, že stěžovateli nic nebránilo formulář vyplnit a přiložit příslušné přílohy. Stěžovatel poukázal na to, že nežádal o osvobození zcela, proto opačná implicitní úvaha krajského soudu je nesmyslná. Se sporem nesouvisí ani „usnesení

rozšířeného senátu“ sp. zn. 1 As 23/09-95, jak se domnívá krajský soud. Ten také nesprávně dovozuje, že by stěžovatel mohl mít majetek, odmítá pochopit, co to je být invalidní a vnucuje stěžovateli, že je povinen prokázat každičkou okolnost. Krajský soud zastává výklad, že o nemožnosti „*ukrást či si půjčit v bance na soudní poplatek*“ někdo vydává osvědčení. Vybírá judikáty, které se mu hodí a ignoruje listiny pravidelně ukládané stěžovatelem u správce soudních poplatků. Stěžovatel rovněž namítal, že krajský soud žádné skutečnosti vyhledávat nemusel, neboť všechny je zahrnuje již prohlášení v podání ze dne 24. 1. 2012 a listiny uložené u správy soudu. Krajský soud ani dodatečně nenapravil kriminální jednání soudních osob a nepochopitelně uvažuje, že snad žalovaný vyřizuje žaloby, resp. že stížnosti projednává okresní soud. Úvahy krajského soudu, že ochrana před kriminálními úkony soudu je sporem vyvolaným stěžovatelovým zájmem o veřejné záležitosti, je diskriminační a manipulativní. Napadené usnesení je ukázkou maření úkolu veřejného činitele. Žádné ustanovení s. ř. s. nezná výluku aktivní legitimace v podobě záležitosti netýkající se „životní sféry“. Krajský soud ignoruje i metodické pokyny, protože do rejstříku Na se nezařazují žaloby na ochranu před nečinnosti. Napadené usnesení je v rozporu s ust. § 37 odst. 3 s. ř. s., neobsahuje závěry o zjevné bezúspěšnosti žaloby a stěžovateli není nijak zdůvodněno, v čem je předmětná žaloba šikanózní či kverulační. Závěr krajského soudu je spíše připomínkou zákonodárci. Užíváním spojení „mimo jiné“ vnucuje krajský soud stěžovateli, aby si sám vyhledal, proč se mu nepřiznává osvobození. I ohledně opravného prostředku uvádí v omyl. Odvolání ani kasační stížnost proti usnesení o negativním upravení vedení řízení není přípustná. Konečně stěžovatel namítal i podjatost krajského soudu, který navzdory této skutečnosti činí dodnes úkony ve věci. Ze všech uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc přikázal jinému krajskému soudu.

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval přípustností kasační stížnosti, protože je zde zjevně absentují dvě podmínky řízení. Především nebyl zaplacen soudní poplatek za řízení o kasační stížnosti a stěžovatel není zastoupen advokátem. Podle konstantní judikatury však „*v řízení o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu žalobce na osvobození od soudních poplatků není třeba trvat na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení advokátem.*“ (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 – 37). Trvání na splnění těchto podmínek by, vzhledem ke specifické povaze napadeného usnesení, vedlo k popření cíle, jejž účastník podáním žádosti sledoval, a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být přezkoumán závěr, zda účastník měl být od soudních poplatků osvobozen či nikoliv. Kasační stížnost je proto nutno posoudit jako přípustnou.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení krajského soudu v souladu s ust. § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které uplatnil stěžovatel, přičemž neshledal vadu uvedenou v odstavci 4 citovaného ustanovení, k níž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval námitkami vztahujícími se k posouzení žádosti o osvobození od soudních poplatků. Osvobození od soudních poplatků je institut, jehož účelem je ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem poplatkové povinnosti.

Podle ust. § 36 odst. 3 s. ř. s., ve znění účinném v době rozhodování krajského soudu, účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.

Podle citovaného ustanovení je nezbytné, aby účastník o osvobození od soudních poplatků požádal a doložil, že nemá dostatečné prostředky k tomu, aby soudní poplatek zaplatil. Požádá-li účastník o osvobození od soudních poplatků, postupuje soud zpravidla tak, že je účastníkovi zaslán formulář s tím, aby byl ve stanovené lhůtě vyplněn a s připojenými příslušnými potvrzeními soudu vrácen. Na základě takto zjištěných skutečností předseda senátu o žádosti rozhodne. Toto však není jediný možný způsob, jak může účastník prokázat, že nemá dostatečné prostředky. Účastník může nedostatek prostředků pro vedení soudního řízení prokázat i jinak, ale vždy tak, aby soud měl k dispozici všechny relevantní údaje o jeho osobních a majetkových poměrech. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že účastník má jak břemeno tvrzení, tak i břemeno důkazní. Pokud chce tedy být se svou žádostí o osvobození od soudních poplatků úspěšný, musí jednak uvést, v čem spočívá nedostatek prostředků, který mu neumožňuje zaplatit soudní poplatek, a jednak musí své tvrzení doložit. Podle platné právní úpravy institutu osvobození od soudních poplatků nemá soud povinnost, aby za účastníka vyhledával skutečnosti, kterými by byl nedostatek prostředků k zaplacení soudního poplatku doložen. Doložením nedostatku prostředků žadatelem o osvobození od soudních poplatků se zabýval Nejvyšší správní soud např. v usnesení ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 – 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS, www.nssoud.cz.

V dané věci stěžovatel tvrdil, že mu byl odepřen přístup k informaci přesto, že to nebylo nezbytné, neboť podle jeho názoru požadovaná informace (která vysoká škola udělila titul JUDr. asistentovi předsedy správního senátu Krajského soudu v Českých Budějovicích) nepředstavuje osobní údaj. Rovněž namítal, že mu bylo odepřeno právo na účinný opravný prostředek. Protože požádal o osvobození od soudního poplatku a k žádosti připojil prohlášení obsahující tvrzení o nedostatku prostředků k jeho zaplacení, krajský soud mu za účelem zjištění majetkových a výdělkových poměrů zaslal formulář vzor 060 o. s. ř. (dále jen „formulář“), který však stěžovatel ve stanovené lhůtě vyplněný nezaslal zpět.

Stěžovatel v čestném prohlášení připojeném k žádosti o osvobození od soudního poplatku uvedl, že je příjemcem státních příspěvků, že výše jeho zdanitelných příjmů se rovná nule, stejně tak výše nezdanitelných příjmů a důvodem pro nevykonávání výdělečné činnosti je jeho plná invalidita. Stěžovatel současně odkázal na listiny uložené u krajského soudu ve spisu Spr 272/09 a přiložil kopii poštovní poukázky Města Poličky ze dne 16. 11. 2011 na částku 6.026 Kč s označením sociální dávky. V soudním spise je pokyn k zaslání tiskopisu formuláře č. 060 o. s. ř. stěžovateli, nicméně neobsahuje přípis, který by byl s tímto tiskopisem zaslán, ani usnesení, jímž by byl stěžovatel vyzván, aby krajskému soudu zaslal vyplněný formulář. Není tedy zřejmé, zda bylo stěžovateli sděleno, které skutečnosti je nutno doložit nad rámec jeho žádosti a proč, a ani zda byl poučen, že při nevyhovění této výzvě bude jeho žádost zamítnuta. Pokud by bez dalšího krajský soud stěžovatelovu žádost o osvobození od soudních poplatků

zamítl z důvodu, že mu nebyl doručen vyplněný formulář, bylo by napadené usnesení nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů ve smyslu ust. § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. Podané čestné prohlášení totiž ve spojení s listinami, na něž stěžovatel odkázal, mohlo být způsobilé krajskému soudu poskytnout shodné množství informací jako vyplněný formulář (viz obdobně např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 2. 2012, č. j. 1 Aps 2/2012 – 11, dostupný na www.nssoud.cz).

Z odůvodnění napadeného usnesení však vyplývá, že žádost o osvobození od soudních poplatků byla zamítnuta z důvodu, že stěžovatel neprokázal splnění podmínek pro osvobození, nikoliv proto, že nevyplnil zaslaný formulář a krajský soud tak nemohl posoudit, zda jsou u něj podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Krajský soud akceptoval tvrzení stěžovatele o jeho nemajetnosti, když zohlednil informace z jiných jím vedených sporů, především informace o jeho invaliditě. Se stěžovatelem lze souhlasit, že mu krajský soud nesprávně zaslal formulář k prokázání majetkových poměrů bez odůvodnění, tedy že mu nesdělil, které skutečnosti nejsou patrné z jeho žádosti o osvobození od soudních poplatků. Toto pochybení však nemělo vliv na zákonnost napadeného usnesení, podobně jako chybné, nebo přinejmenším předčasné, úvahy krajského soudu, že stěžovatel neunesl své důkazní břemeno. Je tomu tak proto, že krajský soud akceptoval jeho tvrzení o neuspokojivých majetkových poměrech a dospěl k závěru, že přes tyto skutečnosti existují zvláštní okolnosti pro nepřiznání osvobození od soudních poplatků.

Co se týče otázky, zda se v případě stěžovatele jedná o výjimečnou situaci, kdy jsou pro osvobození od soudních poplatků zvlášť závažné důvody, je Nejvyššímu správnímu soudu z jeho činnosti známo, že o podobných návrzích stěžovatele bylo zdejším soudem rozhodováno již v desítkách případů. I v tomto směru je proto třeba vycházet z konstantní judikatury (viz např. rozsudek ze dne 26. 7. 2011, č. j. 2 As 78/2011 - 27, in: www.nssoud.cz), podle níž „*dochází-li ze strany účastníka řízení ke zneužívání institutu osvobození od soudních poplatků, není možné mu tuto výhodu přiznat (...). Na druhou stranu je však třeba zdůraznit, že každou žádost o osvobození od soudních poplatků je nutné s ohledem na okolnosti konkrétního případu pečlivě posoudit s tím, že rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků z důvodu zneužití tohoto dobrodiní ze strany účastníka řízení musí být řádně odůvodněno.*“ Je proto třeba posoudit, zda krajský soud dostatečně odůvodnil a konkretizoval, v čem spatřuje zneužívání institutu osvobození od soudních poplatků stěžovatelem. Podle názoru Nejvyššího správního soudu krajský soud této své povinnosti dostál, když uvedl konkrétní důvody, pro které nevyhověl žádosti o osvobození od soudních poplatků. Vedle počtu vedených sporů, což by samo o sobě nemohlo ještě svědčit o samoúčelnosti stěžovatelových podání, krajský soud poukázal na povahu vedeného sporu (žádost o poskytnutí informací), přičemž velké množství dalších soudních sporů vedených stěžovatelem je podobného charakteru. Jedná se o spory vyvolané stěžovatelovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí. Podle krajského soudu nemá institut osvobození od soudních poplatků umožňovat nemajetným osobám vést bezplatně spory podle své libosti. Nejvyšší správní soud se s tímto závěrem ztotožňuje. Předmětný spor, stejně jako velké množství obdobných sporů vedených stěžovatelem, nemá vztah k podstatným okolnostem jeho životní sféry. Netýká se jeho majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Takový spor má stěžovatel plné právo vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů, které je zásadně povinen hradit každý žalobce, za stěžovatele pravidelně nesl stát formou osvobozování od soudních

poplatků (viz též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66, dostupné na www.nssoud.cz).

Krajský soud plně respektoval ustálenou judikaturu Nejvyššího správního soudu založenou na tom, že ve výjimečných případech lze odůvodnit neosvobození od soudního poplatku zneužitím tohoto institutu, a to za podmínky, že toto odůvodnění bude dostatečně konkrétní a přesvědčivé. Úvahy krajského soudu nepovažuje Nejvyšší správní soud za diskriminační či manipulativní. V odůvodnění napadeného usnesení se srozumitelně podává, jaké okolnosti brání přiznání osvobození od soudních poplatků stěžovateli. Má-li soud zvážit všechny okolnosti při posuzování splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků, musí přezkoumatelným způsobem zdůvodnit výjimečnost daného případu a existenci zvláště závažných důvodů, případně jejich absenci. Je tedy oprávněn například zohlednit i skutečnost, zda se daná věc týká životní sféry žalobce. V napadeném usnesení není ani obsažen závěr, že nemajetným lidem je zapovězena možnost dosáhnout osvobození od soudních poplatků, jak tvrdí stěžovatel.

K dalším námitkám stěžovatele lze souhrnně konstatovat, že nejsou způsobilé zpochybnit věcnou správnost a zákonnost napadeného usnesení, např. řazení do soudního rejstříku, případně je smysl rozporovaných částí odůvodnění zřejmý z jiných jeho částí, zejména důvody nepřiznání osvobození od soudních poplatků. Z výzvy krajského soudu je navíc zřejmé, že krajský soud posoudil podání stěžovatele jako žalobu. Ze spisu nevyplývá, že by stěžovatel dříve než v kasační stížnosti namítal podjatost krajského soudu, a ani v kasační stížnosti tuto námitku nijak nespecifikoval. Nedůvodná je rovněž námitka, že krajský soud nesprávně poučil stěžovatele o možnosti podat kasační stížnost proti usnesení o zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků. Nekoresponduje totiž s ustálenou judikaturou, podle níž rozhodnutí o zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce a osvobození od soudních poplatků není rozhodnutím, jímž se pouze upravuje vedení řízení (srov. rozsudek NSS ze dne 30. 9. 2003, č. j. 1 Azs 5/2003 – 47, publ. pod č. 108/2004 Sb. NSS, www.nssoud.cz), a kasační stížnost proti němu je proto přípustná. Ostatně stěžovatel proti tomuto usnesení podal nyní projednávanou kasační stížnost.

Vzhledem k tomu, že Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost nedůvodnou, zamítl ji podle ust. § 110 odst. 1 věta druhá s. ř. s. Ve věci rozhodl bez nařízení jednání za podmínek vyplývajících z ust. § 109 odst. 2 věta první s. ř. s.

Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o ust. § 60 odst. 1 věta první ve spojení s § 120 s. ř. s., podle kterého, nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Nejvyšší správní soud žádnému z účastníků náhradu nákladů nepřiznal, protože stěžovatel v řízení úspěch neměl a žalovanému žádné náklady s tímto řízením nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 24. srpna 2012

JUDr. Eliška Cihlářová
předsedkyně senátu